MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTIDA O'YIN TEXNOLOGIYALARI ORQALI BOLALARNING IJTIMOIY-EMOTSIONAL RIVOJLANISHINI QO'LLAB-QUVVATLASH

Mardonova Gulnoza Baxtiyor qizi
JDPU Maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabasi
https://doi.org/10.5281/zenodo.22090230

Annotatsiya.
Maqolada maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarning ijtimoiy-emotsional rivojlanishini qo'llab-quvvatlashda o'yin texnologiyalarining pedagogik imkoniyatlari tahlil qilingan. Rolli, didaktik, harakatli va hamkorlikka asoslangan o'yinlar orqali bolalarda muloqot, hamdardlik, o'z his-tuyg'ularini anglash va boshqarish, nizoli vaziyatlarni hal qilish hamda jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish yo'llari yoritilgan.
Kalit so'zlar:
o'yin texnologiyasi, ijtimoiy-emotsional rivojlanish, maktabgacha ta'lim, muloqot, hamdardlik, hamkorlik, rolli o'yin.

Kirish

Maktabgacha yosh davri bolaning shaxs sifatida shakllanishida muhim bosqich hisoblanadi. Bu davrda bola nafaqat bilish jarayonlarini, balki boshqalar bilan munosabat o'rnatish, o'z his-tuyg'ularini tushunish va boshqarish kabi muhim hayotiy ko'nikmalarni ham egallaydi. Ijtimoiy-emotsional rivojlanish bolaning keyingi ta'lim bosqichlariga moslashuvi, jamoaga kirisha olishi va o'ziga bo'lgan ishonchi bilan chambarchas bog'liqdir.

Maktabgacha ta'limda o'yin bolaning yetakchi faoliyati sifatida e'tirof etiladi. Bola o'yin jarayonida kattalar dunyosidagi munosabatlarni modellashtiradi, turli rollarni sinab ko'radi, qoidalarga amal qilishni o'rganadi va o'z xatti-harakatining oqibatini anglay boshlaydi. Shu bois o'yin texnologiyalaridan maqsadli foydalanish ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni rivojlantirishda katta imkoniyat yaratadi.

Tarbiyachi o'yinni faqat bo'sh vaqtni tashkil etish vositasi sifatida emas, balki bolaning shaxsiy rivojlanishiga xizmat qiluvchi pedagogik texnologiya sifatida rejalashtirishi lozim.

Asosiy qism

Ijtimoiy-emotsional rivojlanishning mazmuni

Ijtimoiy-emotsional rivojlanish bolaning o'z his-tuyg'ularini tanishi, ularni mos shaklda ifodalashi, boshqa insonlarning kechinmalarini tushunishi va turli ijtimoiy vaziyatlarda maqbul xatti-harakatni tanlay olishini qamrab oladi. Maktabgacha yoshda quvonch, xafa bo'lish, qo'rquv, g'azab kabi holatlarni anglash va so'z bilan ifodalashni o'rgatish muhimdir.

Bola emotsiyalarini boshqarishni kattalarning tayyor ko'rsatmasi orqali emas, ko'proq kundalik munosabatlar va faoliyatlar jarayonida o'rganadi. O'yin shunday tabiiy vaziyatni yaratadiki, unda bola kutish, navbat berish, kelishish, yutqazish yoki muvaffaqiyatdan quvonish kabi turli holatlarni boshdan kechiradi. O'yin davomida yuzaga keladigan kichik kelishmovchiliklar ham pedagogik jihatdan qimmatli vaziyatdir. Tarbiyachi muammoni

bolaning o‘rniga hal qilishdan ko‘ra, bolalarni bir-birini tinglash va murosaga kelishga yo‘naltirishi maqsadga muvofiq.

O‘yin turlaridan foydalanish metodikasi

Rolli o‘yinlar ijtimoiy munosabatlarni o‘zlashtirishda ayniqsa samaralidir. “Oila”, “Shifoxona”, “Do‘kon”, “Bog‘cha” kabi syujetli-rolli o‘yinlarda bolalar turli kasb va ijtimoiy rollarni bajaradi. Ular muloqot qiladi, vazifalarni kelishib oladi va umumiy qoidaga bo‘ysunadi.

Didaktik o‘yinlar emotsiyalarni tanish va ifodalash uchun ham qo‘llanilishi mumkin. Masalan, mimika tasvirlangan kartochkalar yordamida “Bu qanday kayfiyat?” o‘yini tashkil etilib, bolalar qahramonning his-tuyg‘usini aniqlaydi va bunday holatda qanday yordam berish mumkinligini muhokama qiladi.

Hamkorlikka asoslangan o‘yinlarda natija bir bolaning emas, guruhning sa’y-harakatiga bog‘liq bo‘ladi. Birgalikda konstruktsiya yaratish, umumiy rasm ishlash yoki jamoaviy topshiriqni bajarish bolalarda o‘zaro yordam, mas’uliyat va hurmatni shakllantiradi.

Tarbiyachining pedagogik qo‘llab-quvvatlashi

Ijtimoiy-emotsional rivojlanishni qo‘llab-quvvatlash uchun tarbiyachi bolalarning hissiy holatini kuzatishi va ularga mos pedagogik yordam ko‘rsatishi zarur. “Sen xafa bo‘lib qolding shekilli”, “Do‘sting ham shu o‘yinchoq bilan o‘ynagisi kelayotganga o‘xshaydi” kabi izohlar bolaga vaziyatni anglashga yordam beradi.

O‘yin yakunida qisqa refleksiya o‘tkazish ham foydalidir. Bolalardan “Bugun nimani birgalikda uddaladik?”, “Qaysi vaziyat qiyin bo‘ldi?”, “Keyingi safar nima boshqacha qilamiz?” kabi savollar so‘ralishi mumkin. Bu usul bolalarda o‘z xatti-harakatini baholash ko‘nikmasini shakllantiradi.

Tarbiyachi ijobiy xulqni aniq va o‘rinli rag‘batlantirishi kerak. Umumiy maqtovdan ko‘ra, “Sen do‘stingga navbat berding, bu juda yaxshi hamkorlik bo‘ldi” kabi aniq fikr bolaga qaysi xatti-harakat qadrlanayotganini tushunishga yordam beradi.

Xulosa

Xulosa o‘rnida ta’kidlash mumkinki, o‘yin texnologiyalari maktabgacha yoshdagi bolalarning ijtimoiy-emotsional rivojlanishini tabiiy va samarali tarzda qo‘llab-quvvatlaydi. O‘yin jarayonida bola muloqot qiladi, hamkorlik qiladi, turli hissiy holatlarni boshdan kechiradi va ularga mos munosabat bildirishni o‘rganadi.

O‘yinlarning rivojlantiruvchi imkoniyatidan to‘liq foydalanish uchun ularni yosh xususiyatlariga mos tanlash, pedagogik maqsadni oldindan belgilash va tarbiyachining kuzatuvchi hamda yo‘naltiruvchi rolini to‘g‘ri tashkil etish zarur.

Shunday qilib, maktabgacha ta’lim tashkilotida o‘yin texnologiyalarini tizimli qo‘llash bolalarning jamoaga moslashuvi, o‘zaro hurmati, hamdardligi va hissiy barqarorligini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining “Maktabgacha ta’lim va tarbiya to‘g‘risida”gi Qonuni.
2. “Ilk qadam” davlat o‘quv dasturi.
3. Elkonin D.B. Bolalar o‘yini va psixik rivojlanish masalalariga oid tadqiqotlar.
4. Maktabgacha pedagogika va bolalar psixologiyasi bo‘yicha darsliklar.
5. Ijtimoiy-emotsional rivojlanish metodikasiga oid ilmiy-uslubiy manbalar.